

ÅRETS ARKITEKTURKOMMUN 2021

HSB – där möjligheterna bo

Sveriges Arkitekter

Innehåll

Bakgrund	3
Kort beskrivning	4
Ny parameter rörande klimatarbete	4
Arkitekternas bedömning	5
Byggande, administrativa rutiner och lagefterlevnad	6
Årets Arkitekturkommun	7
Vinnare av Årets Arkitekturkommun	8
Ortsanalyser	10

Foto omslagsbild: Karlstad kommun

Bakgrund

Arkitektur är en ständigt aktuell samhällsfråga, men just nu kanske mer aktuell och angelägen än på länge. Våra samhällen förändras, inte minst på grund av en snabb urbanisering, stort behov av bostäder och behov av att minska byggandets klimatpåverkan. Varje dag påverkas vi allihop av arkitekturen – vår livsmiljö.

Det är i kommunerna det händer. De har en nyckelroll för att möjliggöra bostadsbyggandet men även att se till att det vi bygger blir så bra som möjligt. Utmaningen är inte endast att bygga bostäder, utan även våra framtida städer och livsmiljöer i vilka vi inte bara ska bo, utan även leva, trivas och må bra.

För att uppmärksamma betydelsen av att kunna arbeta både med att möta bostadsbehovet och att samtidigt bygga en så attraktiv stad eller livsmiljö som möjligt med ambitioner för en minskad klimatpåverkan har HSB Riksförbund och Sveriges Arkitekter tagit fram ett index som mäter vilken kommun som arbetar bäst med dessa frågor. Arbetet med att ta fram underlag och genomföra undersökningen som utmärkelsen Årets Arkitekturkommun bygger på genomförs av det oberoende undersöknings- och analysföretaget Evimetrix på uppdrag av HSB Riksförbund och Sveriges Arkitekter.

Karlstad, bostäder inre hamnen
Arkitektkontor: TengbomFoto: Felix Gerlach

Kort beskrivning

Utmärkelsen Årets Arkitekturkommun bygger på två olika komponenter. Den första är ett index som är skapat utifrån en enkätundersökning riktad till Sveriges arkitektkår. I enkätundersökningen har arkitekterna ombetts bedöma dialogklimatet mellan kommunen och arkitekterna men också arkitekturkompetensen i kommunen, hur kommunen arbetar för att utveckla arkitektoniska värden med mera. Den andra komponenten i utmärkelsen bygger på offentlig statistik. Här värderas landets kommuner utifrån förmågan att planera byggande ställt i relation till befolkningsutvecklingen, hur väl planerna realiserar men också hur väl kommunerna lever upp till lagkrav vad gäller riktlinjer för markanvisningar, översiktsplanering med mera. Den offentliga statistiken är hämtad från SCB:s register rörande befolkning, boende och byggande. Vidare har vi använt uppgifter från Boverkets Bostadsmarknadsenkät för att studera hur kommunernas administrativa rutiner fungerar och hur de lever upp till olika lagkrav rörande planering, boende och byggande.

Genom att använda en kombination av både professionens syn på hur samarbetet och dialogen fungerar och olika mått på kommunernas faktiska arbete utifrån offentlig statistik får vi ett flerdimensionellt perspektiv på kommunernas arbete med bostadsplanering, byggande och arkitektur. Detta flerdimensionella perspektiv ger utmärkelsen Årets Arkitekturkommun.

Ny parameter rörande klimatarbete

Redan inför förra årets arbete med att ta fram Årets Arkitekturkommun tittade HSB Riksförbund, Sveriges Arkitekter och Evimetrix på möjligheten att tillföra en parameter som vägde in kommunernas klimatarbete i utmärkelsen. Det visade sig då vara svårt att hitta några bra offentliga objektiva mått att använda. Därför bestämdes att vi skulle avvakta med detta för att mer grundligt undersöka möjliga mått eller kvaliteter att bedöma i utmärkelsen.

Till årets utmärkelse har olika källor som rör klimatfaktorer studerats. Fortfarande är det svårt att hitta jämförbar relevant offentlig statistik rörande kommunernas arbete med klimatet.

Syftet med att föra in klimataspekten är att lyfta denna fråga även vad avser kommunernas arbete med arkitektonisk utveckling. Då behöver också måttet som används vara en fråga som kommunerna kan påverka och det behöver kunna följas över tid, i annat fall blir det inte en meningsfull utvärderingspunkt.

Efter att ha studerat olika möjliga kvaliteter att föra in i bedömning för Årets Arkitekturkommun har HSB Riksförbund, Sveriges Arkitekter och Evimetrix bestämt att följande två faktorer ska ingå i bedömning för 2021 och framåt.

- ▶ Medlemskap i föreningen Klimatkommunerna
- ▶ Att kommunen ställer klimatkrav på material vid byggnation och renovering av egenägda lokaler och bostäder

Antalet kommuner som är medlemmar i föreningen Klimatkommunerna uppgår i dagsläget till 39 stycken. Av dessa är det 17 stycken som ställer klimatkrav på byggmaterial.

Källa: www.klimatkommunerna.se

HSB Riksförbund, Sveriges Arkitekter och Evimetrix vill rikta ett särskilt tack till föreningen Klimatkommunerna för att vi ges tillåtelse att använda ovanstående uppgifter i bedömningen av Årets Arkitekturkommun.

Värmlands museum, Karlstad
Foto: Karlstads kommun

Mejeriområdet i Örebro
Foto: Örebro kommun

Arkitekternas bedömning

Under försommaren och sommaren har en enkätundersökning skickats ut till yrkesverksamma medlemmar i Sveriges Arkitekter. Sysselsatta i privat sektor har – om de i sin yrkesutövning har kontakt med kommuner – fått bedöma fem olika kvaliteter vad gäller de kommuner de har kontakt med. Sysselsatta i kommuner har fått bedöma den egna kommunen utifrån fyra olika aspekter.

Totalt har 788 arkitekter besvarat undersökningen. I genomsnitt har varje respondent givit omdöme om drygt 2,0 kommuner, vilket gör att vi har strax över 1 600 omdömen om landets kommuner. Antalet arkitekter som svarat är något högre än året innan men var och en har i genomsnitt haft något färre kontakter med olika kommuner. Förra året låg genomsnittet på 2,3 kontakter per respondent.

Totalt finns omdömen om 212 av landets 290 kommuner. Det skall dock framhållas att en del – främst små kommuner – endast fått enstaka omdömen och dessa redovisas inte. Den totala rankingen utifrån arkitektkårens omdömen omfattar därför 75 kommuner som enligt vår mening har ett rimligt antal svar för att kunna bedömas. Dessa kommuner har emellertid svarat för 78 procent av landets bostadsbyggande de senaste fem åren. Syftet med undersökningen är att fånga arkitekternas bedömning av arkitekturkompetensen i kommunerna, dialogklimatet och kommunernas strategiska arbete med arkitektoniska värden.

Följande frågeställningar har arkitekter i privat sektor ombetts bedöma:

- ▶ Arkitekturkompetensen i kommunen
- ▶ Bemötandet från kommunens personal
- ▶ Kommunens engagemang för att utveckla de arkitektoniska värdena
- ▶ Kommunens nytänkande och vilja att pröva nya lösningar
- ▶ Dialogklimatet mellan arkitekterna och kommunen

De kommunanställda arkitekterna har bedömt följande kvaliteter:

- ▶ Kommunen har ett stort engagemang för att utveckla de arkitektoniska värdena
- ▶ Kommunen ser plan- och bygglovsfrågor som en strategisk fråga för kommunens utveckling
- ▶ Kommunen anser att arkitektoniska värden är väsentliga i plan- och bygglovsarbetet
- ▶ Kommunen är nytänkande och har en vilja att pröva nya lösningar

Bedömningen har gjorts på en 9-gradig svarsskala och resultatet har därefter räknats om till ett indexvärde på skala 0–100. Där svaret 1 är 0 och svaret 9 motsvarar 100.

Indexvärdena totalt ser ut som nedan:

	2021	2020	2019	2018	2017
Arkitekturkompetensen i kommunen	61	61	61	61	56
Bemötandet från kommunens personal	69	70	70	68	67
Kommunens engagemang för att utveckla de arkitektoniska värdena	63	64	63	64	61
Kommunens nytänkande och vilja att pröva nya lösningar	60	60	60	61	58
Dialogklimatet mellan er och kommunen	69	70	69	69	66
Privat sektors omdöme Index	65	66	65	65	62

	2021	2020	2019	2018	2017
Kommunen har ett stort engagemang för att utveckla de arkitektoniska värdena	74	71	71	67	68
Kommunen ser plan- och bygglovsfrågor som en strategisk fråga för kommunens utveckling	79	78	77	74	76
Kommunen anser att arkitektoniska värden är väsentliga i plan- och bygglovsarbetet	75	73	73	68	67
Kommunen är nytänkande och har en vilja att pröva nya lösningar	72	71	70	67	69
Kommunanställdas omdöme Index	75	73	73	69	70

De två delarna har vägts ihop till det sammanslagna totalmättet ”Arkitekternas bedömning Index” som i årets undersökning får värdet 69. Detta är en förbättring med en betygsenhet jämfört med 2020. Anledningen till att det sammantagna resultatet ökar är att kommunanställda arkitekter i allt väsentligt värderar den egna kommunens arbete, engagemang och dialog högre än tidigare. De privatanställda arkitekterna ger ett i det närmaste oförändrat omdöme, något lägre än förra året.

Värt att notera är att sysselsatta i privat sektor över tid värderar undersökta kvaliteter på en tydligt lägre nivå än de kommunanställda. Skillnaderna i resultat inom respektive grupp av arkitekter är förhållandevis små i årets undersökning. Det kan dock konstateras att resultaten trendmässigt synes stiga bland kommunanställda arkitekter. De privatanställda arkitekterna ger emellertid oförändrade betyg på kommunernas arbete de senaste åren.

Byggande, administrativa rutiner och lagefterlevnad

Det andra indexet som används syftar till att belysa hur kommunerna skapar förutsättningar för byggande och hur väl detta motsvarar behoven men också i vilken utsträckning kommunen antagit riktlinjer för byggandet, har väl fungerande rutiner och följer lagar och förordningar.

Indexet rörande byggande, administrativa rutiner och lagefterlevnad omfattar åtta olika parametrar som poängsatts. Den maximala poängen som en kommun teoretiskt kunnat uppnå är 26 poäng, vilket skulle ha givit Index 100. Den högsta totalpoängen som uppnåtts är emellertid 20 poäng, vilket kommunerna Stockholm och Malmö når medan Karlstad och Örebro kommer på delad tredjeplats med 19 poäng.

Sara kulturhus, Skellefteå
Arkitektkontor: White arkitekter
Foto: Sven Burman

Följande sju parametrar ingår i indexet:

- ▶ Genomsnittligt planerat bostadsbyggande i relation till genomsnittligt flyttnetto 2016–2020
- ▶ Andel påbörjat byggande i relation till planerat bostadsbyggande 2016–2020
- ▶ Balans eller obalans vad gäller boende för unga under den senaste 5-årsperioden
- ▶ Om kommunen antagit riktlinjer för bostadsbyggande och i så fall vilket år
- ▶ Kommunens användning av markanvisningar och uppgift om kommunen antagit riktlinjer för markanvisningar (enligt lag 2014:899)
- ▶ Senaste antagande år för översiktsplan (ÖP)
- ▶ Om kommunen har en uttalad arkitekturpolicy och en samlad strategi för arkitektur i kommunen
- ▶ Medlemskap i föreningen Klimatkommunerna och om kommunen ställer miljökrav på byggmaterial vid ny och ombyggnad av egenägda lokaler och bostäder

Uppgifterna som använts som grund för ovanstående parametrar är hämtade från SCB:s officiella statistik vad avser folkmängd, flyttnetto och påbörjat byggande. Övriga uppgifter är hämtade från Boverkets Bostadsmarknadsenkäter 2016–2021 och från föreningen Klimatkommunerna.

Poängsättningen för respektive kommun har omräknats till ett indexvärde på skala 0–100.

Rankingen av kommunerna inom detta delindex omfattar landets samtliga 290 kommuner.

Årets Arkitekturkommun

Måttet Årets Arkitekturkommun består av de två ovan beskrivna delindexen. Vi har valt att ta fram ett medelvärde för respektive kommun det vill säga.

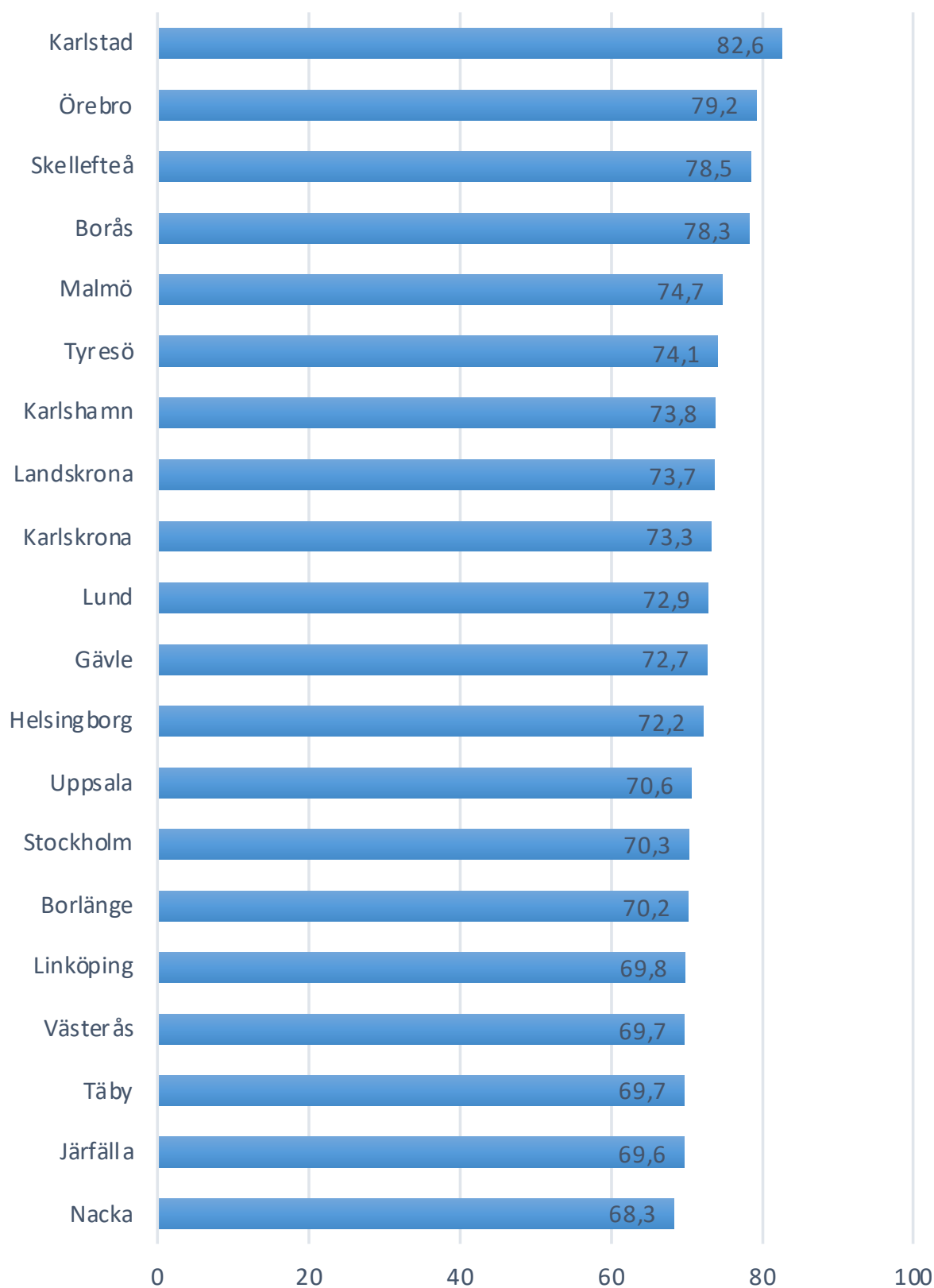
(Arkitekternas bedömning + Byggande, rutiner och lagar)/2

Eftersom vissa kommuner har få svar vad avser bedömningar från arkitektkåren har vi valt att begränsa listan. Detta gör att vi har 75 kommuner som fått tillräckligt med omdömen (minst 6) från arkitektkåren

Årets Arkitekturkommun 2021 omfattar således 75 kommuner. Dessa har under den senaste femårsperioden svarat för nära 80 procent av landets bostadsbyggande.

Vinnare av Årets Arkitekturkommun

Datansamling och analys: Evimetrix AB. Källor: SBC, Boverket och Klimatkommunerna

Kommentar

Som framkommit av beskrivningen av hur utmärkelsen ”Årets Arkitekturkommun” är uppbyggd så räcker det inte bara med att leverera en god service till arkitektkåren eller att ha väl fungerande rutiner, processer och byggande i kommunen. För att komma högst upp behöver kommunen både leverera service och ha väl fungerande rutiner.

2017 vann Örebro med två tiondelar framför Växjö och därefter kom Malmö. 2018 tog Växjö översta pallplatsen tre tiondelar före Landskrona och med Örebro på tredje plats (Malmö kom femma). Malmö vann 2019 med ett tydligt försprång före Örebro och Borås. Förra året blev det ytterligare en ny vinnare då Karlstad tog hem utmärkelsen för Örebro och Borlänge.

Karlstad vinner även i år och är den första kommunen hittills som vunnit två gånger och dessutom förvarat titeln. Örebro är den kommun som uppvisat mest stabilt resultat då de varit med på podiet samtliga år.

Ett spännande resultat i år är Skellefteå som kommer på tredje plats. Förra året fanns de inte alls med på listan beroende på att antalet omdömen från arkitektkåren då var för litet. Skellefteå låg emellertid ganska bra med i den del som avser lagar, regler och rutiner redan förra året. Här har dock resultatet stärkts tydligt, inte minst beroende på att utmärkelsen i år också omfattar två sammanvägda parametrar som rör hållbarhet.

Det är femte året som utmärkelsen Årets Arkitekturkommun delas ut och det finns nu en del intressanta resultat att följa över tid. Som nämnts har Örebro legat stabilt i topp, och sett över samtliga år är Örebro klart bäst i genomsnitt. Tvåa är Malmö med sina två podieplatser och genom att ha varit bland de sju topp-kommunerna samtliga år. Landskrona behåller sin plats som trea på långtidstabellen, följda av Lund på en fjärdeplats. Norrköping delade fjärdeplatsen på långtidsrankingen med Lund förra året men Norrköping kommer först på plats 23 i år, vilket gör att kommunen tappar ett par placeringar. Norrköping passeras därmed av både Uppsala och Borlänge i denna ranking. Växjö som både vunnit och kommit tvåa placerar sig numera långt ner i långtidsrankingen. Detta beror på att kommunen placerade sig först på en 49:e plats förra året och i år på 52:a plats. Det är framför allt arkitektkårens bedömning som de senaste åren inte fallit väl ut för Växjös del.

Vi kan vidare konstatera att det genomsnittliga resultatet på topp 20 kontinuerligt ökat år för år. 2017 var det genomsnittliga resultatet på topp 20-listan 66,1. Året efter låg genomsnittet på 68,9, därefter var snittet 70,8 och förra året var snittet 71,7. Även i år ökar det genomsnittliga resultatet på topp 20 och noteras till 73,2, en ökning med en och en halv enhet.

En intressant regional observation är att sex kommuner i Skåne-Blekinge placerar sig på topp 20 i år (varav 5 på topp 10). Sydsverige synes således vara platsen där man tydligt arbetar med att stärka och utveckla de arkitektoniska värdena i samhällsbyggandet. Vi kan vidare notera att det är fem kommuner i Stockholm län som placerar sig på topp 20 och ytterligare ett par kommuner i Östergötland samt kring Mälaren och Hjälmaren. Även kommuner norr om Mälardalen återfinns på topp 20. Det är dock fortsatt sparsmakat med representation från kommuner i Västsverige och bältet mellan Skåne-Blekinge och Östergötland. Borås finns med på topp 20. I övrigt saknas representation i toppen från kommuner i Halland, Kronoberg, Kalmar, Jönköpings och Västra Götalands län. Denna grupp län och kommuner svarar för drygt en fjärdedel av landets befolkning och nyproduktion av bostäder men är alltså nästan inte representerade i denna utmärkelse. Skåne-Blekinge har knappt 15 procent av landets befolkning och bostadsbyggande men är då betydligt mer etablerade i arbetet med att utveckla och stärka de arkitektoniska värdena och samarbetet mellan kommun och profession.

Ortsanalyser

Nedan följer korta ortsanalyser för de kommuner som ligger på topp 20. Siffran inom parentes efter kommunens namn visar förra årets placering.

1. KARLSTAD

Karlstad vinner utmärkelsen Årets Arkitekturkommun för andra gången. Karlstad är därmed den första kommun som vunnit två gånger och dessutom gjort det två år i rad. Karlstad har varje år sedan Årets Arkitekturkommun skapades utvecklats och förbättrat sin placering. 2017 placerade sig Karlstad på en blygsam plats 62, därefter 45 och sedan på plats 10. Men Karlstad vann alltså förra året och även i år. Karlstad är den kommun som förbättrat sin placering mest av alla kommuner på topp 20, även om det finns andra kommuner som också förbättrat sin placering högst avsevärt. Framgången för Karlstad är en kombination av att arkitektkåren ger ett mycket gott omdöme samtidigt som delindexet rörande byggande, administrativa rutiner och lagefterlevnad stärkts ytterligare.

Byggande, administrativa rutiner och lagefterlevnad

Karlstad har tidigare varit årets klättrare vad gäller delindexet Byggande, administrativa rutiner och lagefterlevnad. De senaste åren har dock Karlstad legat bland de främsta när det gäller delen som rör byggande, rutiner och lagefterlevnad. Byggandet och planerat byggande är fortsatt på en bra nivå i förhållande till befolkningsutvecklingen och de delar som rör rutiner och processer fungerar fortsatt bra. Karlstad är medlem i föreningen Klimatkommunerna men ställer inte klimatkrav på byggmaterial. Här finns alltså en potential att stärka resultaten ytterligare. Sammantaget placerar sig emellertid Karlstad på en delad tredjeplats vad gäller detta index, en förbättring från förra årets sjätteplats, vilket också stärker Karlstads totalbetyg något.

Arkitektkårens bedömning

Arkitektkårens omdöme om Karlstad ligger på en mycket hög nivå (näst högst på topp 20-listan). Förra året låg Karlstad högst. Både privatanställda arkitekter och de kommunanställda arkitekterna ger mycket höga omdömen. Det är arkitektkårens omdöme om Karlstad som skiljer resultatet från tvåan på årets topplista. Båda kommunerna får mycket höga resultat men Karlstad drar det längsta strået med några betygsenheter högre resultat från arkitektkåren.

2. ÖREBRO

Örebro har varit på podiet samtliga år som Årets Arkitekturkommun delats ut. Första året, 2017, vann Örebro. Året efter kom kommunen trea. De senaste tre åren har emellertid Örebro kommit tvåa. Ingen annan kommun har uppvisat en så stabil placering i toppen.

Byggande, administrativa rutiner och lagefterlevnad

Örebro har i år stärkt resultatet vad gäller delindexet avseende byggande, rutiner och lagefterlevnad. I år placerar sig Örebro på samma poäng och resultat som Karlstad och knappar i denna del in några poäng på vinnaren. Resultatförbättringen för Örebro förklaras av att kommunen både är med i föreningen Klimatkommunerna och ställer klimatkrav på byggmaterial vid ny- och ombyggnation av egna fastigheter. Det som skiljer ut Örebro och gör att kommunen inte får högre resultat är hur det planerade byggandet i relation till flyttnettot utvecklats den senaste femårs-perioden. När det gäller planerat byggande i relation genomsnittligt flyttnetto ligger Örebro näst sist av kommunerna på topp 20. Endast Uppsala har en sämre kvot vad gäller byggande i förhållande till flyttnetto.

Arkitektkårens bedömning

Rutiner och processer har alltså fått ett något högre resultat i Örebro i år. Indexet som visar arkitektkårens bedömning ligger emellertid still på en fortsatt mycket bra nivå. Örebro har legat bra till redan tidigare år men ligger några poäng efter Karlstad i denna del. Både privatanställda arkitekter och kommunanställda arkitekter ger höga omdömen. Totalt sett har resultatet stärkts med några tiondelar jämfört med förra året.

3. SKELLEFTEÅ

Skellefteå är ny på topplistan och därmed också ny på podiet. Skellefteå hade förra året inte tillräckligt många bedömningar från arkitektkåren för att delindexet skulle ingå i den totala bedömningen (minst sex arkitekter ska ha bedömt kommunen). De tre första åren fick dock Skellefteå tillräckligt många svar. Dock var då resultaten svaga och Skellefteå har tidigare placerat sig som bäst på plats 30. I år uppfyller emellertid Skellefteå grundkravet för att arkitektkårens bedömning ska redovisas, men det är inte bara denna del som gör att Skellefteå placerar sig som trea.

Byggnade, administrativa rutiner och lagefterlevnad

Skellefteå placerar sig på en delad sjätteplats vad gäller indexet om byggande, rutiner och lagefterlevnad. Kommunen får 18 av 26 poäng, vilket ger 69,2 poäng i indexvärde. Skellefteå är en av de kommuner som vunnit på att frågor om klimatarbetet tillförts bedömningen. Skellefteå är både med i föreningen Klimatkommunerna och ställer klimatkrav på byggmaterial. Skellefteå har en god planering för nya bostäder som står väl i relation till genomsnittligt flyttnetto. Poängen dras dock ner något av att påbörjandegraden av det som planerats är aningen svag. Skellefteå kammar också noll poäng vad gäller den parameter som avser uppdaterad översiktsplan. Enligt de uppgifter som finns tillgängliga är befintlig översiktsplan 30 år gammal. Skellefteå har således potential att stärka sitt resultat ytterligare i denna del.

Arkitektkårens bedömning

Arkitektkåren ger mycket goda omdömen om Skellefteå kommuns arkitekturkompetens, bemötande, engagemang, nytänkande etc. De privatanställda arkitekterna ger klart högre betyg än de kommunanställda arkitekterna, vilket är intressant i sig. I de flesta kommuner är de kommunanställda arkitekterna något mer nöjda än de privatanställda. 2020 var antalet arkitekter som bedömde Skellefteå för litet för att resultat skulle redovisas. De som svarade gav – liksom i år – ändå höga omdömen om kommunen, härvidlag är det ingen skillnad. Det ska dock framhållas att det skett en större förändring vid jämförelse längre bak i tiden. Jämförs resultaten från arkitektkåren mellan 2021 och 2019 eller tidigare så har poängen ökat med 20-25 enheter. Detta är den stora förklaringen till att Skellefteå tar sig in på topp 20 och ända upp till en podieplats.

4. BORÅS

Borås kommer i år fjärdeplats. Borås får därför sägas numera ligga stabilt på topp 10 med en tredje, åttonde och fjärdeplats de senaste tre åren. Borås uppskattas fortsatt högt av arkitektkåren. Det som förklarar årets placeringsförbättring är att resultatet för byggande, rutiner och lagefterlevnad har stärkts i år efter en dipp förra året.

Byggnade, administrativa rutiner och lagefterlevnad

Byggnade, rutiner och lagefterlevnad ges ett bättre omdöme i år jämfört med 2020. En förklaring till detta är att Borås liksom Skellefteå både är medlem i Klimatkommunerna och ställer klimatkrav på byggmaterial. En ytterligare förklaring är att Borås enligt uppgift har en balans på bostadsmarknaden vad avser bostäder för ungdomar. Detta är ganska ovanligt och det är endast en annan kommun (Helsingborg) på topp 20 som får poäng avseende denna parameter. Poängtilldelningen för denna parameter är dock inte så hög (0,6 poäng). I Borås finns emellertid potential att stärka resultatet inom detta index. Planerat byggande i relation till genomsnittligt flyttnetto är inte överdrivet högt och påbörjandegraden av planerat byggande är relativt låg. Ska Borås klättra ytterligare mot toppen skulle således fler bostadsprojekt behöva startas men det ska också framhållas att det planerade byggandet i relation till genomsnittligt långsiktig flyttnetto skulle kunna stärkas. Fler planer och fler starter kan alltså stärka resultaten.

Arkitektkårens bedömning

Arkitektkårens omdöme om Borås kommun är fortsatt mycket bra och har ökat med ytterligare 1 poäng jämfört med förra året. 2019 kom Borås högst av alla kommuner vad gäller arkitektkårens bedömningar. Sedan dess har Borås fått än högre resultat. Kommunen placerar sig ändå nu bara på sjätteplats inom detta delindex. Andra kommuner har alltså gått om och upplevs som mer arkitekturkunniga, nytänkande och engagerade. Därmed inte sagt att arkitektkåren inte uppskattar det arbete som sker i Borås.

5. MALMÖ

Malmö klättrar två placeringar till en femteplats. Malmö är den enda kommunen jämte Örebro som alltid placerat sig på topp 10. Malmö placerar sig därmed klart på andraplats i den sammantagna rankingen över tid.

Byggnad, administrativa rutiner och lagefterlevnad

Malmö har fortsatt ett planerat byggande väl i takt med genomsnittligt flyttnetto. Vidare visar statistiken att det planerade byggandet också i stor omfattning omsätts i faktiska byggstarter. Malmö ges också poäng för medlemskap i Klimatkommunerna och för att man ställer klimatkrav på byggmaterial. Sammantaget ger detta ett något högre resultat jämfört med förra året och Malmö placerar sig – tillsammans med Stockholm – på förstaplats i detta index.

Arkitektkårens bedömning

Arkitektkåren ger sammantaget ett fortsatt gott omdöme om Malmö stads arbete med arkitektur och arkitektoniska värden. De kommunanställda ger fortsatt mycket bra omdöme om stadens engagemang för arkitekturfrågor och arkitektoniska värden i plan- och bygglovsprocessen. Även stadens nytänkande och vilja att pröva nya lösningar ges bra omdöme av de kommunanställda arkitekterna. De privatanställda arkitekterna ger Malmö stad ett godkänt omdöme. Resultatet är emellertid betydligt lägre än från de kommunanställda. Om Malmö ska konkurrera om förstaplatsen i Årets Arkitekturkommun behöver bemötandet från kommunen stärkas liksom dialogklimatet med den privata sektorn.

6. TYRESÖ

Tyresö hamnade utanför rankingen förra året då antalet svar från arkitektkåren var för litet för att kommunen skulle få vara med i bedömningen. 2019 placerade sig emellertid Tyresö på niondeplats och 2018 fick kommunen en elfteplats. Tyresö kommun har således över tid uppvisat goda resultat.

Byggnad, administrativa rutiner och lagefterlevnad

Tyresö skulle kunna placera sig högre om det inte vore för byggande, rutiner och lagefterlevnad. I detta delindex placerar sig Tyresö på plats elva. Det som håller tillbaka bedömningen och poängen är de små detaljerna. Detaljer som att Tyresö enligt uppgift inte genomförde några markanvisningar under 2020 och att översiktsplan och andra strategi- och policydokument börjar bli några år gamla. En uppdatering av t.ex. kommunens riktlinjer för bostadsförsörjningen eller en aktualitetsprövning av ÖP skulle bidra till ett högre resultat.

Arkitektkårens bedömning

Arkitektkåren ger emellertid goda omdömen om Tyresö kommun. Såväl privatanställda som kommunanställda ger höga omdömen för Tyresö kommuns arbete, kompetens, nytänkande dialog etc. 2020 var antalet svar från arkitektkåren något för få för att kommunen skulle bedömas. De som ändå svarade om Tyresö kommun gav då emellertid högre omdömen om kommunen än vad som erhålls i år.

7. KARLSHAMN

Karlshamn hamnade precis som Tyresö och Skellefteå utanför rankingen förra året då antalet svar från arkitektkåren var för litet för att kommunens resultat skulle bedömas. Året innan placerade sig Karlshamn på plats 31.

Byggande, administrativa rutiner och lagefterlevnad

Karlshamn skulle definitivt placera sig högre om det inte vore för byggande, rutiner och lagefterlevnad. I detta delindex placeras sig Karlshamn på en delad 61:a plats, vilket är sämst bland de kommuner som ligger på topp 20. Det planerade byggandet har legat på en god nivå i förhållande till flyttnettot i kommunen men påbörjande graden de senaste åren har varit synnerligen låg. Karlshamn har enligt uppgift ingen tydlig arkitekturpolicy eller samlad strategi för arkitekturen i kommunen. Karlshamn är inte heller medlem i klimatkommunerna och det finns därmed inte heller uppgift om kommunen ställer klimatkrav på byggmaterial. Fler byggstarter, tydligare policys kring arkitekturen och tydligare hållbarhetsarbete skulle således kunna stärka Karlshamns resultat.

Arkitektkårens bedömning

Karlshamn är den kommun som får högst omdöme av arkitektkåren bland alla kommuner som omfattas av denna bedömning. Arkitektkåren ger mycket höga omdömen om dialogklimat, nytänkande, engagemang etc. Det torde därmed finnas goda förutsättningar för att faktiskt stärka Karlshamns placering ytterligare genom ett strukturerat policyarbete. Såväl privatanställda arkitekter som kommunanställda arkitekter ger höga poäng.

8. LANDSKRONA

Landskrona är en av de kommuner som stadigt funnits med på topp 20 listan. Första året som utmärkelsen delades ut fick Landskrona för få omdömen från arkitektkåren. Åren därefter har emellertid Landskrona kunnat bedömas och har de senaste fyra åren kvalat in på topp 20 med en andraplats som bästa placering.

Byggande, administrativa rutiner och lagefterlevnad

Landskrona får en poäng som ligger strax under snittet för kommunerna på topp 20. Planerat byggande i relation till flyttnetto, påbörjandegrad, rutiner och policys får i huvudsak goda poäng i bedömningen. Det som skulle kunna bidra till en högre poäng är ett arbete för att aktualitetspröva eller förnya kommunens översiktsplan. Vidare så får Landskrona inga poäng vad gäller de nya bedömningskvaliteterna rörande hållbarhet och klimatkrav på byggmaterial.

Arkitektkårens bedömning

Såväl privatanställda som kommunanställda arkitekter ger höga poäng till Landskrona. Samtliga parametrar – arkitekturkompetens, bemötande, engagemang, nytänkande och dialogklimat anses fungera bra och de kommunanställda arkitekterna upplever att det finns ett genuint intresse av att vårda och värna de arkitektoniska värdena.

9. KARLSKRONA

Karlskrona kommun är också en kommun som ofta placerat sig högt på listan. Kommunen har alla år utom ett år placerat sig på topp 20.

Byggnad, administrativa rutiner och lagefterlevnad

När det gäller indexet som rör byggnad, rutiner och lagkrav så är resultatet för Karlskrona i år i det närmaste oförändrat. Ska Karlskrona komma ännu högre behövs ett arbete för att uppdatera eller aktualitetspröva kommunens översiktsplan. Vidare behöver Karlskrona också tydliggöra sitt klimatsarbete som inte ges några poäng enligt de kriterier som nu ingår i bedömningen av Årets Arkitekturkommun.

Arkitektkårens bedömning

Karlskrona får fortsatt mycket goda omdömen av såväl privatanställda som kommunanställda arkitekter. Omdömena är höga avseende alla bedömda kvaliteter. Det som möjligen skulle kunna stärkas lite till är engagemanget för att utveckla och värna de arkitektoniska värdena. Detta skulle dock bara påverka det totala omdömet på marginalen.

10. LUND

Lund har legat stabilt bland topp 20 de år som Årets Arkitekturkommun genomförts. Som bäst har Lund placerat sig på fjärdeplats. I långtidsrankingen placerar sig Lund på en god fjärdeplats.

Byggnad, administrativa rutiner och lagefterlevnad

När det gäller byggnad, rutiner och lagefterlevnad så är resultatet i år bättre än tidigare. Lund har klättrat från en delad 29:e plats till en delad sjundeplats. En svaghet som tidigare påpekats har varit att kommunens övergripande översiktsplanering varit äldre. Nu har denna dock aktualitetsprövats, vilket bidrar till en bättre poäng. Lund är vidare medlem i Klimatkommunerna och ställer enligt uppgift klimatkrav på byggmaterial.

Arkitektkårens bedömning

De kommunanställda arkitekterna ger höga poäng till Lunds kommun. De privatanställda arkitekterna är emellertid inte lika positivt inställda. Det som enligt de privatanställda arkitekterna kan stärkas är framför allt kommunens engagemang för att utveckla de arkitektoniska värdena men också kommunens nytänkande och vilja att pröva nya lösningar. I dessa delar får Lunds kommun relativt svaga omdömen.

11. GÄVLE

Gävle klättrade för första gången upp på topp tio (även topp 20) förra året. Placeringen i år är i det närmaste oförändrad och resultaten i de båda delindexen är också i det närmaste oförändrade.

Byggande, administrativa rutiner och lagefterlevnad

Resultatet för Gävle är i huvudsak oförändrat jämfört med förra året. Planerat byggande i relation till genomsnittligt flyttnetto är mer i balans jämfört med tidigare, vilket stärker resultatet. Å andra sidan får Gävle inga poäng utifrån bedömning av klimatkrav på byggmaterial. Sammantaget så tar detta ut vartannat och delindexet får nästan exakt samma indexvärde som förra året.

Arkitektkårens bedömning

Linköping har också i år stärkt sina resultat från Omdömet från arkitektkåren är bra och något bättre i år jämfört med förra året. Privatanställda och kommunanställda arkitekter ger omdömen på ungefär samma höga nivå och för samtliga undersökta frågeställningar.

12. HELSINGBORG

Helsingborg fortsätter att klättra uppåt i listan. Det sammanvägda resultatet av båda delindexen stärks något men det ena indexet går tillbaka medan det andra ökar.

Byggande, administrativa rutiner och lagefterlevnad

Det delindex som ökar är indexet rörande byggande, rutiner och lagefterlevnad. Förra året placerade sig Helsingborg på en delad 90:e plats vad gäller detta index men placerar sig i år på en sjuätteplats. Planerat byggande i relation till flyttnettot är fortfarande något svagt men ändå bättre än tidigare. Den stora skillnaden i år jämfört med förra året är att flera rutiner och policys uppdaterats. Helsingborg har till exempel antagit nya riktlinjer för bostadsbyggandet i kommunen, vilket ger poäng i bedömningen. Helsingborg är vidare en av Klimatkommunerna och ställer även klimatkrav på byggmaterial vid ny- och ombyggnad av egna lokaler.

Arkitektkårens bedömning

Arkitektkåren ger goda omdömen om Helsingborgs kommun men på en tydligt lägre nivå än förra året. Både privatanställda och kommunanställda arkitekter ger höga poäng. Det kan dock noteras att de kommunanställda inte ger överdrivet höga poäng till kommunens ambition och arbete med att värna och vårda de arkitektoniska värdena i arbetet med plan- och bygglovsärenden.

13. UPPSALA

Uppsala var på topp 10 de två första åren som utmärkelsen Årets Arkitekturkommun delats ut. De senaste åren har Uppsala dock legat på den nedre halvan av topp 20. Uppsala är dock en av de kommuner som alla år ändå har placerat sig på topp 20 och kommunen ligger på femteplats i långtidsrankningen.

Byggnad, administrativa rutiner och lagefterlevnad

Indexet som rör byggnad, rutiner och lagefterlevnad får något högre poäng i år. Detta beror på att Uppsala är medlem i Klimatkommunerna och enligt uppgift ställer klimatkrav på byggmaterial vid ny- och ombyggnation av egna lokaler. Resultatet för Uppsala är en bit över genomsnittet för kommunerna på topp 20 men skulle ändå kunna stärkas ytterligare. Det som framför allt ges låga poäng är att planerat byggnad i relation till kommunens flyttnetto är lågt. En starkt planläggning men då också en ökad påbörjandegrad av det planerade byggnad skulle kunna stärka resultatet.

Arkitektkårens bedömning

Arkitektkåren – såväl privatanställda som kommunanställda – ger goda omdömen om kommunen. De privatanställda ger emellertid tydligt lägre omdöme om kommunens engagemang, nytänkande etc. än de kommunanställda. Det sammantagna resultatet är dock samma som förra året.

14. STOCKHOLM

Stockholm har de senaste åren placerat sig på den nedre halvan av topp 20, så även i år. Detta är emellertid en stor förbättring jämfört de två första åren som Årets Arkitekturkommun utsågs, då Stockholm placerade sig på cirka 50:e plats. Stockholm uppvisar dock även i år både bäst och sämst resultat bland kommunerna på topp 20..

Byggnad, administrativa rutiner och lagefterlevnad

Stockholm ligger – liksom förra året – på förstaplats när det gäller indexet som rör byggnad, rutiner och lagefterlevnad. I år delas förstaplatsen med Malmö. Det är tydligt att Stockholm skapat de grundläggande förutsättningarna vad gäller rutiner och processer som krävs för att nå ett högt resultat samtidigt som också byggnad, befolkningsutveckling och byggplaner går i takt.

Arkitektkårens bedömning

Arkitektkårens omdöme är dock fortsatt svagt. Bland kommunerna på topp 20 ligger Stockholm klart lägst och Stockholms resultat är klart lägre än genomsnittet bland de 75 kommuner som har tillräckligt med bedömningar från arkitektkåren för att värderas. Nivåerna är i vissa delar inte ens godkända. Både kommunanställda och privatanställda arkitekter ger låga omdömen. De privatanställda pekar på att bemötandet och dialogklimatet är bristfälligt. Men framför allt ger de privatanställda svaga omdömen om kommunens vilja att pröva nya lösningar. Även de kommunanställda arkitekterna pekar på ett svagt engagemang för att utveckla de arkitektoniska värdena och en bristande vilja att pröva nya lösningar.

15. BORLÄNGE

Borlänge kom in på topp 20 förra året och placerade sig då på en podieplats. I år är Borlänge den kommun som finns kvar på topp 20 som tappat flest placeringar. Det finns dock två kommuner som låg på topp 20 förra året som tappat mer och nu hamnar utanför denna lista. Men vad är det som gjort att Borlänge tappar så mycket i år?

Byggande, administrativa rutiner och lagefterlevnad

Delindexet som rör Byggande, rutiner och lagefterlevnad har tagits fram för landets alla 290 kommuner alla år som utmärkelsen funnits. Det kan konstateras att Borlänge utifrån studerade kvaliteter tagit stora kliv framåt från tidigare år. 2019 placerade sig Borlänge på plats 183 i detta delindex men klättrade upp till en delad 29:e plats förra året. I år tappar emellertid Borlänge ganska många poäng och placerar sig först på en 43:e plats. Den största förklaringen till att Borlänge tappar mark inom detta område är att utmärkelsen nu omfattar två tydliga klimatkriterier. Inom ramen för dessa kriterier får Borlänge inga poäng.

Arkitektkårens bedömning

Arkitektkåren ger sammantaget ett fortsatt mycket gott omdöme om Borlänge. De privatanställda arkitekterna ger mycket starka omdömen om bemötandet i kommunen, dialogklimatet, engagemanget och viljan att pröva nya lösningar. De privatanställda arkitekterna ger dock kommunens arkitekturkompetens ett aningen svagt omdöme, här finns potential till förbättring. De kommunanställda ger genomgående goda omdömen, till exempel avseende hur arkitektoniska värden beaktas i plan- och bygglovsärenden och hur frågor om arkitektoniska värden används ur ett strategiskt samhällbyggnadsperspektiv.

16. LINKÖPING

Linköping har funnits med på topp 20 alla år som Årets Arkitekturkommun genomförts. Första året placerade sig kommunen på plats fem, därefter sju, nitton, elva och i år på plats sexton. I långtidsrankningen ligger Linköping på plats sex bland dem som erhållit resultat alla år.

Byggande, administrativa rutiner och lagefterlevnad

Linköpings kommun placerar sig högt (delad sjundeplats) på delindexet rörande byggande, rutiner och lagefterlevnad. Linköping har i grunden ett planerat byggande i balans med långsiktigt flyttnetto. Vidare har Linköping enligt uppgift även de rutiner, policys och strategidokument på plats som bedöms inom detta index. Översiktsplanen skulle kunna "fräschas upp", vilket skulle ge en något högre poäng. Linköping är vidare med i gruppen som tillhör Klimatkommunerna. Linköping ställer dock enligt uppgift inte klimatkrav på byggmaterial vid ny- och ombyggnation av egna lokaler. Här finns en potential till förbättring.

Arkitektkårens bedömning

Bedömningen från arkitektkåren är nästintill oförändrad jämfört med förra året. Här finns dock stora skillnader mellan hur privatanställda och kommunanställda värderar kommunens arbete. De kommunanställda ger mycket höga omdömen. De privatanställda anser emellertid att kommunen har stora brister vad gäller arkitekturkompetensen. De privatanställda upplever vidare att bemötandet från kommunen inte är tillfredställande, att dialogklimat mellan den privata näringen och kommunen har stora brister och att kommunens förmåga till nytänkande och vilja att pröva nya lösningar är svagt samt att engagemanget för att värna och utveckla de arkitektoniska värdena är undermåligt. De privatanställda arkitekterna placerar Linköping på plats 51 av 75, klart sämst av alla kommuner på topp 20.

17. VÄSTERÅS

Västerås har varit med på topp 20 fyra av fem år men aldrig bland topp tio.

Byggnad, administrativa rutiner och lagefterlevnad

Västerås svaghet ligger i indexet som rör byggande, rutiner och lagefterlevnad. Det är som Västerås inte kvalade in på topp 20 så var det just resultatet inom ramen för detta index som var förklaringen. Det är även så i år att det är detta index som håller tillbaka Västerås möjligheter att placera sig högre. Poängskörden är näst sämst bland kommunerna på topp 20. Planerat byggande är förhållandevis lågt i förhållande till långsiktigt genomsnittligt flyttnetto, vilket ger lite lägre poäng än i många andra kommuner. Det som emellertid i första hand håller tillbaka poängskörden är att Västerås enligt uppgift inte har några tydliga riktlinjer för markanvisningar och inte har genomfört några markanvisningar under 2020. Poängen i denna del blir därför noll, vilket i någon mån ändå kompenseras av att Västerås är med bland Klimatkommunerna och i gruppen som ställer klimatkrav på byggmaterial vid ny- och ombyggnad av egna lokaler. Hade Västerås inte varit del av detta klimatarbete så hade kommunen sammantaget kommit utanför topp 20 i år.

Arkitektkårens bedömning

Arkitektkåren ger emellertid genomgående goda omdömen. Detta gäller såväl kommunanställda som privatanställda arkitekter. Båda grupperna arkitekter bedömer de olika kvaliteterna på ungefär samma höga nivå.

18. TÄBY

Täby kommun har placerat sig på topp 20 de senaste fyra åren. Förra året var Täbys topplacering men i år blir det en lite mer blygsam 18:e plats.

Byggnad, administrativa rutiner och lagefterlevnad

Täby kommun har ett fortsatt mycket starkt resultat avseende byggande, rutiner och lagefterlevnad. Kommunen har ett omfattande planerat byggande i relation till flyttnetto och hög påbörjandegrad. Rutiner, processer och riktlinjer finns också på plats. Täby kommun är emellertid inte en av Klimatkommunerna. Skulle Täby bli en av Klimatkommunerna och även ställa klimatkrav på byggmaterial vid ny- och ombyggnation av egna lokaler så skulle kommunen ligga på delad förstaplats (tillsammans med Stockholm och Malmö) vad avser detta delindex.

Arkitektkårens bedömning

Täby har emellertid tappat lite vad avser bedömningen från arkitektkåren. De kommunanställda arkitekterna är av uppfattningen att kommunen har högt engagemang, nytänkande och arbetar för att utveckla arkitektoniska värden i plan- och bygglovsärenden. De privatanställda arkitekterna är dock inte lika positivt inställda. Särskilt kommunens nytänkande och vilja att pröva nya lösningar upplevs kunna bli bättre. De privatanställda arkitekterna är också av uppfattningen att dialogklimatet kan stärkas och delvis även kommunens engagemang för att utveckla arkitektoniska värden.

19. JÄRFÄLLA

Järfälla är för fjärde året i rad kvar på topp 20 men tappar några placeringar jämfört med förra året.

Byggnande, administrativa rutiner och lagefterlevnad

Järfälla får ett något bättre resultat jämfört med förra året när det gäller indexet avseende byggande, rutiner och lagefterlevnad. Poängen blir något bättre avseende hur planerat byggande förhåller sig till långsiktigt genomsnittligt flyttnetto. Samtidigt får kommunen något lägre poäng vad gäller frågan om när ÖP är antagen. Att poängen blir lägre här är en effekt av att ytterligare ett år har passerat och gjort ÖP något mindre aktuell. Järfälla får emellertid poäng både för att kommunen är medlem i föreningen Klimatkommunerna och för att man ställer klimatkrav på byggmaterial vid ny- och ombyggnad av egna lokaler. Detta är förklaringen till att resultatet för detta index stärks något.

Arkitektkårens bedömning

Både kommunanställda arkitekter och privatanställda arkitekter ger bra omdöme om Järfälla kommun. De kommunanställda ger något högre omdömen än de privatanställda men skillnaderna är små.

20. NACKA

Nacka kommun fortsätter att placera sig på topp 20. Det är fjärde gången av fem möjliga. Placeringen är dock fyra platser ner jämfört med förra året och Nacka placerar sig precis på plats 20. Totalpoängen har faktiskt ökat något men det finns andra kommuner som ökat mer.

Byggnande, administrativa rutiner och lagefterlevnad

Poängen för delindexet rörande byggande, rutiner och lagefterlevnad stärktes kraftigt 2019 men har därefter fallit tillbaka något förra året och ytterligare lite i år. Nacka ligger på en delad 12:e plats vad gäller detta index. Poängen är något högre i år om man jämför exakt samma bedömningsgrunder som förra året. Skillnaden som gör att Nackas indexvärde ändå blir lite lägre i år är att Nacka inte tillhör Klimatkommunerna och att det därmed inte heller finns någon information om kommunen ställer klimatkrav på byggmaterial. Nacka har således klar potential att stärka sitt resultat till kommande år.

Arkitektkårens bedömning

Arkitektkåren har i år givit något högre omdömen om Nacka kommun. De kommunanställda ger överlag mycket goda omdömen. De privatanställda arkitekterna ger dock betydligt lägre poäng. De privatanställdas bedömning av kommunens arkitekturkompetens, bemötande, engagemang för att utveckla de arkitektoniska värdena i plan och bygglovsärenden, viljan att pröva nya lösningar kan genomgående stärkas. Även dialogklimatet mellan den privata sektorn och kommunen upplevs – av de privatanställda arkitekterna – kunna stärkas.

Kommuner som i år fallit utanför topp 20

Norrköping

Norrköping är en av de kommuner som totalt sett tappat flest placeringar, -19 placeringar, i år. Arkitektkåren ger fortsatt goda omdömen om Norrköping. Det som förklarar att Norrköping tappar mark är dels att kommunen enligt uppgift inte har riktlinjer för markanvisningar och inte gjort några markanvisningar senaste året samt att Norrköping inte är en Klimatkommun.

Luleå

Luleå har i år inte fått tillräckligt med omdömen från arkitektkåren för att bedömas i det sammanvägda indexet.

Kalmar

Kalmar har tappat 14 placeringar. Arkitektkåren ger ett relativt gott omdöme om Kalmar och något bättre än förra året. Kalmar får i princip samma poängbedömning vad gäller byggande, rutiner och lagefterlevnad som förra året när samma kvaliteter studeras. Skillnaden i år jämfört med förra året är – liksom för flera andra kommuner – att Kalmar inte får några poäng vid bedömningen av kommunens klimat och hållbarhetsarbete.

